

**УКРАЇНЦІ В ЕТНІЧНІЙ ПАЛІТРІ
ПІВДЕННОЇ БЕССАРАБІЇ ПОЧАТКУ ХІХ ст.
(НА МАТЕРІАЛАХ ІЗМАЇЛЬСЬКОГО ПОВІТУ)**

На підставі архівних документів розглядаються питання розташування української етнічної групи на землях Південної Бессарабії на початку ХІХ ст. Шляхом обробки «Формулярних списків мешканців фортеці Ізмаїл та міста Тучков» за 1811-1821 рр. аналізується кількісний та віковий склад переселенців, господарчо-професійні уподобання представників цієї спільноти. З'ясовано, що місцем попереднього мешкання українців до їх переселення до Південної Бессарабії були переважно українські губернії - Волинська, Катеринославська, Київська, Подільська, Полтавська, Таврійська, Харківська, Херсонська, Чернігівська. При цьому, найбільша кількість припадала на переселенців з Київської та Херсонської губерній (16% та 12% відповідно). Виявлено співвідношення між українським населенням Ізмаїльського повіту та представниками інших етнічних груп, що мешкали в регіоні. Доведено, що українське населення на землях Південної Бессарабії було однією з найчисельніших груп, що оселилися тут ще до початку ХІХ ст. Одна з хвиль «народної колонізації», яка припала на 10-20-ті роки ХІХ ст. призвела до суттєвого збільшення української складової в етнічній структурі Ізмаїльського повіту.

Ключові слова: українці, етнос, Південна Бессарабія, Ізмаїл, місто Тучков, господарство, розселення.

Питання історичної приналежності тих чи інших земель залишається актуальним і сьогодні. Особливо чисельними виявляються дослідження історії становлення та взаємовпливів тих етносів, які волею долі мешкали або по сусідству або разом, змінюючи один одного на певній території. Однією з таких поліетнічних та водночас багатостраждальних земель є Бессарабія, й особливо її південна частина. Тут змішались українська та молдавська, ромська та болгарська, вірменська та грецька, німецька та албанська, чеська та російська, італійська та татарська кров.

Землі Бессарабії здавна заселяли племена скіфів, даків, уличів, тиверців. У ІХ–Х ст. бессарабські території були в складі Київської Русі, пізніше – Галицько-Волинського князівства. З середини ХІV ст. цей регіон був приєднаний до Молдавського князівства. В 1514 р. Бессарабію разом з Молдовою захопила Туреччина, під владою якої вона залишалася до 1812 р. За Бухарестським мирним договором (1812 р.) Бессарабія увійшла до складу Російської імперії, де, з певними перервами, перебувала до закінчення Першої світової війни. На сьогодні значна частина Бессарабії входить до складу Республіки Молдова. Землі Південної Бессарабії є невід'ємною частиною незалежної Української держави.

Питання етнічної історії, кількісних характеристик того чи іншого народу на землях Бессарабії не є новими: їх дослідження розпочалося ще на початку ХІХ ст. Сучасні дослідники О. Лебеденко і А. Тичина [1], О. Бачинська [2], О. Харчишин [3], Я. Тарас [4] та інші досить повно та ретельно дослідили етнічну історію Південної Бессарабії, переконливо довівши превалювання її українського коріння. Однак і сьогодні в світі є певні політичні сили, які докладають багато зусиль для того, щоб «перекроїти» карту сучасної Європи, намагаючись довести право на «споконвічність» російського, румунського, молдавського права володіння цими землями.

Не вступаючи в політичну полеміку та не використовуючи призивні гасла, виключно на аналізі архівних джерел, дана стаття покликана визначити місце української спільноти на

початковому етапі офіційної колонізації Південної Бессарабії; охарактеризувати кількісний склад мешканців міста Тучков, фортеці Ізмаїл та хуторів Ізмаїльського повіту; з'ясувати господарчі та професійні уподобання українських мешканців краю.

Нагадаємо, що в XVI–XVII ст. на березі Дунаю виникло військово укріплення, яке згодом отримало назву фортеця Ізмаїл. Як і кожне аналогічне спорудження, фортеця була, в першу чергу, місцем перебування збройних загонів. Однак поступово на території фортеці оселялися цивільні мешканці, присутність яких сприяла розвитку останньої. Це були торговці, ковалі, кравці, шевці, міняли, землероби тощо. Згодом, коли територія фортеці не вмщувала вже усіх бажаних, поряд з нею виникло передмістя, що в 1812 р. отримало офіційну назву – місто Тучков [5, с. 443].

Починаючи з 1808 р., тобто до офіційного визнання переходу цих земель під юрисдикцію Росії, царська військова адміністрація проводила тут своєрідні ревізії або «описи» місцевого населення. Формулярний опис являв собою рукописні відомості у вигляді родинних списків мешканців населених пунктів. Саме ці документи, що зберігаються у фондах «Комунальної установи Ізмаїльський архів», стали основою нашого дослідження.

Перші згадки про українське населення початку XIX ст. в межах фортеці Ізмаїл та її передмість відносяться до 1810 р.[6]. Царський чиновник, ретельно занотувавши прізвища всіх мешканців округи, навів кількісні дані й про українців. Так, у серпні 1811 р. у фортеці Ізмаїл мешкало 906 українців [7, арк. 42-90]. Це багато чи мало? Архівні дані подають нам наступні відомості: в 1811 р. на території фортеці серед інших мешкало 354 росіянина, 323 задунайських некрасівця, 191 молдаванин [7, арк. 13-41; 92-102]. І це був лише початок «народної колонізації», яка значно випередила так звану «офіційну колонізацію» бессарабських земель. Таким чином, в одній з перших відомостей ми знаходимо реальне підтвердження факту превалювання українського населення в Ізмаїлі.

Аналіз архівних матеріалів дозволяє нам стверджувати, що українські мешканці фортеці, як правило, мали не дуже великі родини. За нашими підрахунками, найбільш чисельними були родини, що склалися з чотирьох осіб: чоловік, дружина та двоє дітей. Такі родини склали понад 25% загальної кількості українських мешканців фортеці (підраховано авторкою). Такі ж за складом українські родини домінували й у списках переселенців до Ізмаїльського повіту. Хоча траплялися випадки, коли українці переселялися досить великими родами. Так, у травні 1811 р. до Ізмаїла переселилася родина Єфима Добринського з Полтавської губернії, яка складалася з 11 осіб; а у серпні цього ж року родина Степана Коломойцева з Подільської губернії у складі 15 осіб поповнила список мешканців міста. Цікаво, що голові родини Коломойцевих на час переселення було вже 70 (!) років [7, арк. 83 зв.-84].

В цілому віковий діапазон переселенців (неодружених або голів родин) коливався від 18 до 70 років. Найбільш чисельною за підрахунками авторки була група чоловіків від 30 до 39 років, що становило майже 34% від усієї кількості українських переселенців. Наступною за кількістю була група чоловіків віком від 40 до 49 років – понад 26% [7, арк. 42-90]. Таким чином, ми бачимо, що основна частина переселенців з українським (малоросійським за документами) корінням прибували до Бессарабії вже у досить зрілому віці, маючи свої родини. Непоодинокими були випадки, коли переселялися декілька гілок однієї родини. Серед українців, що прибули на землі Південної Бессарабії, були й неодружені чоловіки. Їх загальна кількість в 1811 р. становила 141 особу, або 15,5% від загальної кількості переселенців [7, арк. 42-90].

Географія попереднього мешкання українських переселенців до бессарабських земель була досить широка. Значна частина малоросів прибували з суто українських територій (Волинська, Катеринославська, Київська, Подільська, Полтавська, Таврійська, Харківська, Херсонська, Чернігівська губернії). При цьому, найбільша кількість припадала на переселенців з Київської та Херсонської губерній (16% та 12% відповідно) [8]. Частина українців, що переселилися до Ізмаїла влітку 1811 р., місцем свого попереднього

перебування зазначили Молдову, Польщу, центральні губернії Росії тощо. Однак їх кількість була незначною і не перевищувала 4,5%.

Наступні відомості щодо кількості українського населення в Ізмаїльській окрузі відносяться до 1817–1818 рр. (див. *Таблиця 1, підрахунки авторки*). До загальної кількості представників окремих етносів нами були включені особи, що мешкали на території міста Тучков, фортеці Ізмаїл, в хуторах, які були підпорядковані місту.

Наведені в таблиці дані свідчать, що на початку XIX ст. українське населення було найчисельнішим серед представників інших етносів у регіоні. Трійка лідерів виглядала наступним чином: українців – 4 414 осіб, або 42,2%; молдаван – 1 963 особи, або 18,7%; росіян – 1 708 осіб, або 16,3%. [9, арк. 7-10]. Отже, кількість українців, що мешкали в Ізмаїльському повіті, вдвічі перевищувала чисельність молдавської та російської етнічних груп.

Якщо проаналізувати етнічний склад населення хуторів, що були підпорядковані місту Тучкову в 1818 р., тут ситуація склалася наступним чином: з 11 хуторів у 9 більшість населення становили етнічні українці. Виняток становили два населених пункти: Макарів хутір (в якому мешкала 21 болгарська родина) та хутір Костева (279 осіб етнічних болгар та молдаван) [9, арк. 48 зв.-50]. Це були досить заможні поселення. На їх території діяли вітряні млини, деякі мешканці мали власні кам'яні або глиняні будинки. Серед основних занять окрім землеробства, широке розповсюдження набуло розведення великої рогатої худоби, коней, овець.

Найбільшим за кількістю мешканців був хутір Карачебан, у якому в 1818 р. проживало 638 осіб, серед яких 429 (або 67%) були українцями [9, арк. 53 зв.]. Наступним за чисельністю мешканців був хутір дворянки Броско, де проживало 492 особи, з них 301 (або 62%) становили українці [9, арк. 51 зв.]. Замикає трійку лідерів за кількістю мешканців (при цьому являючись абсолютним лідером за кількістю українського населення) хутір Баранова, в якому з 368 жителів 333 особи (або 90,5%) були українцями [9, арк. 54 зв.-58].

На хуторі дворянки Броско переважна більшість населення (понад 80%) мешкали в землянках або бурдеях¹. І лише 19 родин мали власні будинки. Однак не слід забувати, що за архівними джерелами, поряд з українським та молдавським населенням на хуторі мешкали також польські шляхтичі та євреї. Тому, скоріше за все, дерев'яні, кам'яні або чамурові будинки належали саме їм [9, арк. 51 зв.]. Господарські уподобання мешканців хутора були подібними до занять більшості мешканців регіону – землеробство, вирощування великої рогатої худоби, конярство, вівчарство.

На території Ізмаїльського повіту існував єдиний населений пункт – хутір Софіани (сучасне село Соф'яни), в якому мешкали виключно українці. В 1818 р. населення хутора становили 633 особи [9, арк. 52 зв.]. На той час це було мабуть єдине моноетнічне поселення повіту. В решті населених пунктів повіту сусідами українців були молдавани, росіяни, болгары, беженари², поляки, чехи, цигани, вірмени тощо.

Щодо занять та рівня життя мешканців Софіан, можемо констатувати, що село було не дуже заможним. Хоча в ньому діяло три дерев'яних млина на кінській тязі, а в обробці у мешканців села знаходилося понад 7 тис. десятин орної землі, більшість родин проживали в землянках. На весь хутір нараховувалося лише 6 будинків, що становило 1,7% від їх загальної кількості. Окрім традиційних господарчих уподобань, українці хутора займалися також рибальством та виготовленням взуття [9, арк. 52 зв.-53].

Доповнити наше уявлення про рівень життя мешканців хуторів Ізмаїльського повіту може «Відомість про становище мешканців хуторів, що належать місту Тучкову», яка була складена в квітні 1818 р. В документі наводяться прізвища мешканців (голів родин) із

¹ бурдей - житло, викопане в землі; землянка; бессарабський циганський курінь.

² беженар - в перекладі з румунської має значення «біженець», «людина, яка покинула місце свого мешкання під впливом обставин, внаслідок війни, або стихійних лих». В Бессарабії до цієї категорії відносили осіб, які втекли від гніту Османської імперії.

зазначенням рівня їх добробуту – добрий, середній, бідний. Щодо Софіянівського хутора, то більшість його мешканців (близько 70%) були віднесені до категорії середнього та бідного стану. До багатіїв у селі були записані Павло Мельник, Федір Чорний, Василь Ткач, Василь Трубай, Павло Ільченко, Грицько Баран [10, арк. 2-3]. Серед прізвищ, які частіше за інші зустрічаються серед мешканців цього хутора, ми називаємо Мельників, Ткачів, Тараненків, Ільченків, Прокопенків, Остапченків та інших.

В селі мешкало доволі багато людей з прізвищем Трубай. Цікаво, що поряд з Софіанами розташовано одне з пам'ятних місць Ізмаїльщини – Трубаївський курган – могила скіфського часу. Під час штурму фортеці Ізмаїл у 1790 р. О. Суворов розташував на кургані свій командний пункт, і саме звідси пролунав бойовий заклик труби до штурму фортеці. Саме цими подіями намагається пояснити назву кургану частина істориків. Однак більшість старожилів села пов'язують назву кургану з назвою невеличкого населеного пункту – Трубаївки, який існував тут ще до початку XIX ст. Можливо, саме вихідці з Трубаївки й були першими поселенцями на Софіанському хуторі.

Серед прізвищ мешканців хутора Баранових ми зустрічаємо Грецька Хмельницького, Василя Грабченка, Дмитра Чорноморченка (доброго стану); Мойсея Полтавченка, Андрія Гринька, Федора Чернобицького (середнього стану); Єфима Кузьменка, Тимофія Захарченка, Дмитра Сліпого (бідного стану). Старостою хутора був Кирило Головатченко [10, арк. 8-9].

На хуторі Карачебан поряд з українцями (67%) мешкали молдавани (18%) та болгари (15%). На хуторі вели господарство українці Микола Апостол, Іван Жембов, Єфим Холот; молдавани Ботя Айдир, Дудун Сурдул, Іон Арнаут; болгари Микола Каракін, Єпко Ротар, Тимофій Дойчев та інші [10, арк. 9 зв.- 11].

Аналіз господарського стану українських хуторів, розташованих поблизу Тучкова, дозволяє зробити наступні висновки. По-перше, більшість українського люду повіту відносилися до середнього або бідного стану. По-друге, основним господарчим уподобанням українців, як і більшості мешканців регіону, було землеробство та тваринництво. По-третє, толерантне ставлення українців до сусідів – представників інших етносів – стало запорукою їх мирного співіснування в рамках поліетнічних населених пунктів.

Наступне десятиріччя також характеризувалося поступовим збільшенням кількості українського населення в Ізмаїльському повіті та місті Тучкові. Основним нашим джерелом для цього періоду стали матеріали Ізмаїльської міської поліції за 1820 та 1821 роки.

У 1820 р. за наказом Бессарабського губернатора в місті Тучкові та фортеці Ізмаїл було проведено новий перепис населення. На цей час в місті та фортеці діяло 6 церков та 2 монастирі [11, арк.1-2]. Щодо українського населення, то до списку було включено 489 чоловіків – голів родин. Більшість українських родин на території міста вже мали свої будинки, хоча частина (близько 30%) досі мешкали в землянках [11, арк.36-108]. Цікаво, що серед іншої інформації ми знайшли кілька записів: «...Степан Перепелиця – мешкає в хаті втікача [11, арк.37-38]; ...Ілля Кожухаренко – бідний, мешкає в хаті втікача [11, арк. 39-40]; ...Герасим Яковенко – середнього достатку, мешкає в будинку втікача [11, арк. 41]». Все це свідчить про те, що на початку 20-х рр. XIX ст. продовжувався процес активного заселення міста, частина місцевого люду з певних причин втікала з освоєних місць, однак міська влада продовжувала політику лояльного ставлення до переселенців, навіть використовуючи для їх розміщення пустуючі або кинуті будинки.

Українцям належало 12 лавок, 3 винних погребі, 24 вітряні млини, 5 млинів земляних (на кінській тязі), 28 виноградників, пивний завод, трактир, громадська лазня [11, арк. 36-108]. Через рік у власності українців з'являються стайні [12, арк. 37-50]. Серед найбільш заможних представників малоросійського населення міста в 1820-1821 рр. виділялася родина Зенченків, яка володіла трьома домами, пивним заводом, погребом, трактиром, вітряним млином. В господарстві використовували найману робочу силу [12, арк. 67-68]. До цієї категорії мешканців відносились і родини Папушенків, Чорнобривченів, Проценків.

За професійною ознакою більшість українців міста займалися землеробством (76%), працювали за наймом (11,2%), дрібною торгівлею (6,5%), чоботарством (3,3%). Окрім цього, серед українців були теслярі, рибалки, візники, бондарі, музиканти, садівники, ковалі, водовози, кравці тощо[11, арк.127-180]. Частина українських мешканців міста здавала кімнати в своїх будинках пожилцям (квартирантам). Як правило, пожилці були греками, або євреями.

Проведені джерелознавчі розвідки дозволяють нам стверджувати, що українське населення на землях Південної Бессарабії було однією з найчисельніших груп, що оселилися тут ще до початку XIX ст. Одна з хвиль «народної колонізації», яка припала на 10-20-ті роки XIX ст. призвела до суттєвого збільшення української складової в етнічній структурі Ізмайльського повіту. На відміну від частини наших сучасників, наші пращури вмiли толерантно ставитися до своїх сусідів, ділити з ними дах і воду, а коли було потрібно – й об'єднуватися проти спільного ворога. Дійсно, землі Південної Бессарабії стали другою батьківщиною для представників різних етносів, і мабуть тому немає потреби сьогодні намагатися перефарбувати ці землі в кольори іноземних держав. Українська етнічна спільнота на землях Південної Бессарабії складалася з нащадків автохтонного слов'янського населення, переселенців з українських та частково російських губерній. Бессарабські українці, які впродовж багатьох століть знаходилися під впливом місцевих соціально-економічних і релігійних чинників, однозначно сприймають себе як невід'ємну частину українського народу.

Таблиця 1

*Кількісний склад мешканців міста Тучков (1817-1818 рр.)
(з мешканцями фортеці Ізмаїл та навколишніх хуторів) [7]*

	Етнічні групи	Чоловіків	Жінок	Всього	%
1.	Малоросів	3 174	1 240	4 414	42,2
2.	Молдаван	1 050	913	1 963	18,7
3.	Великоросів	1 020	688	1 708	16,3
4.	Турків і татар	355	408	763	7,3
5.	Болгар	341	277	618	6,0
6.	Вірмен	146	126	272	2,6
7.	Некрасівців з-за Дунаю, що перейшли після 1810 р.	136	129	265	2,53
8.	Євреїв	92	81	173	1,65
9.	Греків	88	43	131	1,25
10.	Циган	25	36	61	0,58
11.	Дворян польського стану (шляхтичів)	30	10	40	0,38
12.	Сербів	10	30	40	0,38
13.	Арнаутів	5	--	5	0,05
14.	Грузин	1	1	2	0,02
	Всього	6 473	3 982	10 455	

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Лебеденко О.М. Українське Придунав'я / О. Лебеденко, А. Тичина. – Кн. 2. – Ізмаїл, 2000 – 186 с. ; Українське Подунав'я: минуле та сучасне / О. Лебеденко, А. Тичина. – Одеса: Астропринт, 2002. – 208 с.
2. Бачинська О. Українське населення Придунайських земель XVIII – початок XX ст. (заселення й економічне освоєння) : Монографія / Олена Бачинська. – Одеса : Астропринт, 2002. – 328 с.

3. Харчишин О. Колядки українців Молдови в системі української уснонародної традиції / О. Харчишин // Традиційна культура діаспори. Збірка наукових праць: матеріали міжнародної наукової конференції «Одеські етнографічні читання». – Одеса : КП ОМД, 2012. – С. 442-448.
4. Тарас Я. Українці Бессарабії, Молдови в історико-етнографічних дослідженнях / Ярослав Тарас // Народознавчі зошити. – 2014. – № 2 (116). – С. 314-319.
5. Полное собрание законов Российской империи. – СПб. : Типография 2-го Отделения Собственной ЕИВ Канцелярии, 1830. – Собрание I. – Т. XXXII (1812-1814). – С. 443.
6. Комунальна установа «Ізмаїльський архів» (далі КУІА), ф. 514. Ізмаїльська міська поліція, з 1879 р. Ізмаїльське міське поліцейське управління (1806-1914 рр.), оп.1, спр. 2. Формулярний опис мешканців фортеці Ізмаїл із зазначенням національного складу та попереднього місця перебування (1810-1811 рр.), 116 арк.
7. КУІА, ф. 514. Ізмаїльська міська поліція, з 1879 р. Ізмаїльське міське поліцейське управління (1806-1914 рр.), оп.1, спр. 4. Формулярний опис мешканців фортеці Ізмаїл із зазначенням національного складу та попереднього місця перебування (1811-1812 рр.), 106 арк.
8. КУІА, ф. 514. Ізмаїльська міська поліція, з 1879 р. Ізмаїльське міське поліцейське управління (1806-1914 рр.), оп.1, спр. 5. Формулярний опис мешканців фортеці Ізмаїл із зазначенням національного складу та попереднього місця перебування (1811-1812 рр.), 29 арк.
9. КУІА, ф. 514. Ізмаїльська міська поліція, з 1879 р. Ізмаїльське міське поліцейське управління (1806-1914 рр.), оп.1, спр. 12. Відомості про стан народонаселення, сільського господарства, промисловості, власних будинків в місті та приналежних до нього хуторах (14.10.1817 – 24.03.1818), 63 арк.
10. КУІА, ф. 514. Ізмаїльська міська поліція, з 1879 р. Ізмаїльське міське поліцейське управління (1806-1914 рр.), оп.1, спр. 13. Відомість про кількість населення, яке мешкає на хуторах, що належать місту (01.11.1817 – 01.04.1818), 28 арк.
11. КУІА, ф. 514. Ізмаїльська міська поліція, з 1879 р. Ізмаїльське міське поліцейське управління (1806-1914 рр.), оп.1, спр. 33. Формулярний опис мешканців міста Тучкова та фортеці Ізмаїл із зазначенням національного складу та роду занять за 1820 р., 243 арк.
12. КУІА, ф. 514. Ізмаїльська міська поліція, з 1879 р. Ізмаїльське міське поліцейське управління (1806-1914 рр.), оп.1, спр. 36. Книга реєстрації домовласників та будинків міста Тучкова і фортеці Ізмаїл для розквартирування військових частин (1821 р.), 101 арк.

REFERENCES

1. Lebedenko O.M. Ukrainske Pridunavya / O. Lebedenko, A. Tichina. – Kn. 2. – Izmail, 2000 – 186 s.; Ukrainske Podunav'ya: minule ta suchasne / O. Lebedenko, A. Tichina. – Odesa: Astroprint, 2002. – 208 s.
2. Bachinska O. Ukrainske naseleння Pridunayskih zemel XVIII – pochatok XX st. (zaseleння y ekonomichne osvoєnnя): Monografiya / Olena Bachinska. – Odesa : Astroprint, 2002. – 328 s.
3. Harchishin O. Kolyadki ukraintsiv Moldovi v sistemі ukrainskoi usnonarodnoi traditsii / O. Harchishin // Traditsiyна kultura diaspori. Zbirka naukovih prats: materialy mizhnarodnoi naukovoї konferentsii «Odeski etnografichni chitannya». – Odesa : KP OMD, 2012. – S. 442-448.
4. Taras Ya. Ukraintsi Bessarabii, Moldovi v istoriko-etnografichnih doslidzhennyah / Yaroslav Taras // Narodoznavchi zoshiti. – 2014. – № 2 (116). – S. 314-319.
5. Polnoe sobranie zakonov Rossiyskoy imperii. – SPb. : Tipografiya 2-go Otdeleniya Sobstvennoy EIV Kantselyarii, 1830. – Sobranie I. – T. XXXII (1812-1814). – S. 443.

6. Komunalna ustanova «Izmailskiy arhiv» (dali KUIA), f. 514. Izmailska miska politsiya, z 1879 r. Izmailske miske politseyske upravlinnya (1806-1914 rr.), op.1, spr. 2. Formulyarniy opis meshkantsiv fortetsi Izmail iz zaznachennyam natsionalnogo skladu ta poperednogo mistysya perebuvannya (1810-1811 rr.), 116 ark.

7. KUIA, f. 514. Izmailska miska politsiya, z 1879 r. Izmailske miske politseyske upravlinnya (1806-1914 rr.), op.1, spr. 4. Formulyarniy opis meshkantsiv fortetsi Izmail iz zaznachennyam natsionalnogo skladu ta poperednogo mistysya perebuvannya (1811-1812 rr.), 106 ark.

8. KUIA, f. 514. Izmailska miska politsiya, z 1879 r. Izmailske miske politseyske upravlinnya (1806-1914 rr.), op.1, spr. 5. Formulyarniy opis meshkantsiv fortetsi Izmail iz zaznachennyam natsionalnogo skladu ta poperednogo mistysya perebuvannya (1811-1812 rr.), 29 ark.

9. KUIA, f. 514. Izmailska miska politsiya, z 1879 r. Izmailske miske politseyske upravlinnya (1806-1914 rr.), op.1, spr. 12. Vidomosti pro stan narodonaseleण्या, silskogo gospodarstva, promislovosti, vlasnih budinkiv v misti ta prinalozhnykh do nogo hutorah (14.10.1817 – 24.03.1818), 63 ark.

10. KUIA, f. 514. Izmailska miska politsiya, z 1879 r. Izmailske miske politseyske upravlinnya (1806-1914 rr.), op.1, spr. 13. Vidomist pro kilkist naseleण्या, yake meshkae na hutorah, scho nalezhat mistu (01.11.1817 – 01.04.1818), 28 ark.

11. KUIA, f. 514. Izmailska miska politsiya, z 1879 r. Izmailske miske politseyske upravlinnya (1806-1914 rr.), op.1, spr. 33. Formulyarniy opis meshkantsiv mista Tuchkova ta fortetsi Izmail iz zaznachennyam natsionalnogo skladu ta rodu zanyat za 1820 r., 243 ark.

12. KUIA, f. 514. Izmailska miska politsiya, z 1879 r. Izmailske miske politseyske upravlinnya (1806-1914 rr.), op.1, spr. 36. Kniga reestratsii domovlasnikiv ta budinkiv mista Tuchkova i fortetsi Izmail dlya rozkvartiruvannya viyskovih chastin (1821 r.), 101 ark.

Цыганенко Л. Украинцы в этнической палитре Южной Бессарабии начала XIX в. (на материалах Измаильского уезда).

На основании архивных документов рассматриваются вопросы размещения представителей украинской этнической группы на землях Южной Бессарабии в начале XIX в. Путем обработки «Формулярных списков жителей крепости Измаил и города Тучкова» за 1811-1821 гг. анализируется количественный и возрастной состав переселенцев, хозяйственно-профессиональные пристрастия представителей этой группы. Определено, что местом предыдущего пребывания украинцев до их переселения на земли Южной Бессарабии были преимущественно украинские губернии - Волынская, Екатеринославская, Киевская, Подольская, Полтавская, Таврическая, Харьковская, Херсонская, Черниговская. При этом наибольшее число переселенцев прибывало с Киевской и Херсонской губерний (16% и 12% соответственно). Выявлено соотношение между украинским населением Измаильского уезда и представителями других этнических групп, которые жили в регионе. Доказано, что украинское население на землях Южной Бессарабии было одной из многочисленных этнических групп, которые поселились тут еще до начала XIX в. Одна из волн «народной колонизации», которая пришла на 10-20-е гг. XIX в., привела к существенному увеличению украинской составляющей в этнической структуре Измаильского уезда.

Ключевые слова: украинцы, этнос, Южная Бессарабия, Измаил, город Тучков, хозяйство, расселение.

Tsyganenko L. Ethnic Ukrainians in the palette southern Bessarabia early XIX century (on the materials of Izmail district).

On the basis of archival documents examines the placement of representatives of the Ukrainian ethnic group in the lands South of Bessarabia at the beginning of the XIX century.

By processing the «Official lists of the inhabitants of Izmail fortress and city Tuchkova» for 1811-1821, analyzed quantitative and age composition of immigrants, economic and professional preferences of this group.

It is determined that the place of previous residence of Ukrainians to their resettlement on land South of Bessarabia were mainly Ukrainian province - Volyn, Ekaterinoslav, Kiev, Podolia, Poltava, Taurida, Kharkiv, Kherson, Chernihiv. While the largest number of immigrants arrived from Kiev and Kherson provinces (16% and 12% respectively). Revealed the relationship between the Ukrainian population Izmail district and representatives of other ethnic groups who lived in the region. It is proved that the Ukrainian population on the lands of southern Bessarabia was one of the many ethnic groups that settled there before the XIX century, One of the waves «national colonization», which was dropped to 10-20-ies of the XIX century has led to a significant increase in the Ukrainian part in the ethnic structure of Izmail district.

Keywords: *Ukrainian, ethnic group, southern Bessarabia, Ishmael, city Tuchkov, agriculture, settlement.*

Одержано 09.09.2014